

Браверман С. С. – здобувач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6118-2483>

Аналіз сучасних підходів до підвищення ефективності проведення допиту під час досудового розслідування

Метою статті є висвітлення сучасного стану наукових розробок такої слідчої дії, як «допит», і зміни його сприйняття у світовій практиці під впливом нових досліджень у галузі юридичної психології, визначення основних недоліків застосування примусових методів проведення допиту, проведення дослідження переваг запровадження в роботу правоохоронних органів процесуального інтерв'ю. **Методологія.** Для підготовки цієї публікації були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Серед них необхідно виокремити такі: історичний; порівняльний, формально-логічний, системно-структурний та функціональний. Основні положення та висновки статті ґрунтуються на результатах опрацювання наукових публікацій, аналізі юридичної літератури та законодавчих актів та особистому досвіду автора. **Наукова новизна** дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності реформування підходу до проведення допитів у вітчизняній кримінальній практиці. Запропоновано шляхи адаптації досвіду провідних європейських країн у сфері процесуального інтерв'ювання за методикою Р.Е.А.С.Е. Автор убачає необхідність подальших досліджень за цим напрямом, адже їх результати матимуть безпосереднє значення для підвищення ефективності роботи слідчих органів України, покращення довіри населення до правоохоронної системи загалом і найбільш повного процесуального захисту прав та свобод допитуваних осіб. **Висновки:** 1) важливо вивчити особу опитуваного для об'єктивних і неупереджених доказів; 2) ретельне вивчення особистості допитуваної особи є обґрунтовано необхідною для отримання об'єктивних та неупереджених свідчень; 3) найбільш доцільними методами криміналістичного дослідження особистості автор вважає: методи бесіди, спостереження, моделювання, біографічний метод; 4) встановлення психологічного контакту є обов'язковою умовою формування ефективної комунікації між слідчим і допитуваним для досягнення цілей допиту. Автор вважає, що заради підвищення ефективності проведення досудового розслідування в системі освіти правоохоронних органів України необхідно обов'язково запровадити додаткові курси, що давали б змогу слідчим отримувати сучасну й систематизовану інформацію про переваги інформативних методів ведення допиту (інтерв'ювання), зокрема за методикою Р.Е.А.С.Е.

Ключові слова: допит; процесуальне інтерв'ю; особистість; аналіз особистості; психологічний контакт; тактичний прийом.

Вступ

Удосконалення процесів розкриття та розслідування злочинів є одним із головних завдань правоохоронних органів. Але його виконання неможливе без запровадження сучасних видів і методів криміналістичної тактики проведення допиту. Допит є одним із найбільш поширених засобів отримання доказової інформації в системі слідчих дій. Вітчизняними та іноземними дослідниками в галузі криміналістики приділено багато уваги питанням методики й тактик проведення допиту. Проте дослідження останніх десятиріч у сфері юридичної психології та практики іноземних правоохоронних органів свідчать про необхідність перегляду концептуального підходу до допиту, зміни методів отримання інформації. Саме це зумовлює актуальність дослідження.

Проблематику проведення допиту вивчали такі вчені-криміналісти: В. В. Баранчук (Baranchuk, 2009), Б. М. Дердюк, М. І. Порубов (Porubov, 1973; Porubov, 1998), М. В. Салтевський (Saltevskiy, 2005), А. М. Тимчишин, В. Ю. Шепітько (Shepitko, 2001; Shepitko, 2007) та ін. Безпосередньо особливості процесу встановлення психологічного контакту під час досудового розслідування досліджували такі вчені, як: М. В. Боева,

Ф. В. Глазирін (Glazyrin, 1973) А. В. Дулов (Dulov, 1975), М. І. Єнікеев, Г. О. Зорін (Zorin, 2001), В. О. Коновалова, В. Г. Лукашевич (Lukashevich, 1989) тощо. На необхідність використання спеціальних психологічних знань у кримінальному процесі звертали увагу О. В. Полстовалов (Polstovalov, 2009), В. О. Пономаренков (Ponomarenkov, 2008).

Мета і завдання дослідження

Метою статті є визначення перспективних методів проведення допиту особи під час досудового розслідування в Україні з урахуванням міжнародного досвіду в галузі кримінальної психології.

Виклад основного матеріалу

Вчені, що займаються дослідженнями поведінки й мозку, наполягають на тому, що психологічний або фізичний тиск не є надійним і продуктивним засобом отримання точної інформації. Ці фактори негативно впливають на діяльність мозку, пов'язані з пам'яттю та когнітивною функцією загалом. Вони можуть порушувати функції пам'яті, які належать до кодування, консолідації та відтворення інформації.

Дотепер у низці країн під час проведення слідчих дій продовжують домінувати методи, що ґрунтуються на психологічних маніпуляціях із підозрюваними, спрямовані на зниження опору підозрюваного та спонукання до визнання (Walsh, Oxburgh, Redlich, & Myklebust, 2016). Наприклад, дослідники визначили 25 різних методів психологічної маніпуляції, які існували в США (Leo, 1996) і 17 – у Великобританії (Soukara, Bull, Vrij, Turner, & Cherryman, 2009). Одне з найвпливовіших досліджень встановило існування 71 допитувальної техніки, що використовувалася не лише в поліцейському розслідуванні, а й службами розвідки, безпеки, збройними силами (Kelly, Miller, Redlich, & Kleinman, 2013).

Система кримінального правосуддя наводить незаперечні докази того, що результатом застосування примусових методів ведення опитування, навіть коли вони не підпадають під категорію тортур, є помилкові обвинувачення. Примус може придушити волю особи настільки, що вона може засумніватися у своїй пам'яті, повірити висунутим проти неї звинуваченням або визнати себе винною в силу своєї переконаності в тому, що ніхто не повірить в її невинуватість.

За даними Хуана Е. Мендеса (Mendes, 2016), зазначеними в доповіді для Генеральної Асамблеї ООН у 2016 році, понад чверть помилково засуджених осіб у деяких країнах здійснили неправдиве зізнання або дали свідчення обвинувального характеру проти самих себе. Перегляд вироків і відновлення в правах зазначених осіб відбулися на підставі результатів аналізу ДНК.

Результати досліджень доводять, що чим вищий рівень примусу під час допиту, тим вищою є ймовірність отримання помилкового зізнання.

У зв'язку з цим все більше розвинених країн змінюють концепцію отримання інформації від свідків та підозрюваних. На зміну допиту в класичному вітчизняному розумінні приходить процесуальне інтерв'ю. В його основі лежать принципи міжособистісного спілкування – повага, етика та права людини. Спілкування, побудоване на цих принципах, стимулює до комунікації та дозволяє слідству зібрати якомога більше достовірної та надійної інформації.

На відміну від обвинувальних методів допиту, процесуальне інтерв'ю застосовується для отримання даних та орієнтоване на збір фактів, пов'язаних зі злочинном, а не на отримання зізнань (Bull, & Soukara, 2010), що значно зменшує можливість здійснення психологічного тиску й обману (Dixon, 2010).

Процесуальне інтерв'ю покликане запобігати неправдивим зізнанням або помилкам у процесі здійснення правосуддя. Цей метод допомагає співробітникам проводити інтерв'ю систематично та неупереджено й уникати розповсюджених

помилоч, пов'язаних із передчасними висновками. Також важливо, що процесуальне інтерв'ю сприяє комунікації та обміну інформацією, що призводить до виявлення злочинів. З точки зору захисту прав людини, процесуальне інтерв'ю допомагає застосуванню презумпції невинуватості на практиці.

Процесуальне інтерв'ю зменшує ризик людської помилки та неправдивих зізнань, які можуть статися в результаті застосування методів, призначених для отримання зізнання та підтвердження версії, яку інтерв'юер вважає істиною.

Іноземними спеціалістами було визначено такі переваги проведення процесуального інтерв'ю:

- по-перше, це довіра громадськості, адже професійні інтерв'ю надають високоякісний матеріал, який дозволить притягнути винних до відповідальності та виправдати невинних;

- по-друге, послідовне проведення опитування – розслідування, в основному відбувається за межами поліцейської дільниці; інтерв'ю з потерпілими та свідками проводяться на місці злочину, в будинках свідків, за місцем їхньої роботи, в автомобілях і на вулиці, що допомагає слідчим досягти позитивних результатів навіть у важких випадках;

- по-третє, це робота із жертвами та свідками, адже вони можуть бути засмучені, налякані або збентежені; більш лояльні слідчі методи співбесіди допоможуть заспокоїти їх, аби вони могли надати точнішу інформацію.

Процес підготовки до проведення допиту повинен щонайменше у 2–3 рази перевищувати час проведення слідчої (розшукової) дії. Така підготовка необхідна, і чим ретельнішою вона є, тим меншою є ймовірність помилок, насамперед тактичного характеру (Dudko, 2019, p. 175).

Як зазначає В. Давиденко (Davydenko, 2019, p. 53), у переліку завдань підготовки слідчого до допиту підозрюваного пріоритетними є збирання вихідної характеризуючої інформації, ознайомлення з даними про особу допитуваного. Така характеризуюча інформація сприятиме обранню ефективної тактики допиту, визначенню правильності оцінки його показань.

Вітчизняна практика засвідчує, що слідчі доволі часто приділяють недостатньо часу вивченню особистості допитуваної особи. Однак проблеми тактики допиту неможливо розв'язати без урахування особистості допитуваного, оскільки діапазон зазначених осіб як у віковому, так і в соціальному аспекті достатньо широкий (це можуть бути як малолітні особи, так і раніше судимі, особи, які не притягалися до кримінальної відповідальності).

Під час оцінювання отриманих показань необхідно порівнювати їх з уже наявними у справі доказами, а також ретельно проаналізувати з урахуванням соціально-психологічних особливостей допитуваного, оскільки свідчення формуються

під впливом різних суб'єктивних й об'єктивних факторів, пов'язаних як з індивідуальністю самого допитуваного, так і з особливостями умов та обставин, у яких відбувалося сприйняття інформації, її збереження в пам'яті й відтворення на допиті. Тобто йдеться про те, що в процесі досудового розслідування у слідчого виникає практична необхідність вивчення особистості допитуваної особи.

Поняття «особистість» є об'єктом дослідження різних галузей знань: у філософії вивчається роль особистості в суспільстві, особливості індивідуальної та суспільної свідомості; психологів переважно цікавить зміст психічних процесів, що відбуваються у свідомості особистості, властивостей і станів; юристи звертаються до особистості як до учасника правовідносин.

Криміналістичне ж вивчення особистості має на меті виявлення основних індивідуальних рис, властивостей та характеристик людини, що мають значення в розслідуванні злочину, її взаємодію з іншими особами.

Вважаємо, що особистість допитуваного повинна бути об'єктом самостійного криміналістичного аналізу, в якому першочергового значення набувають відомості, що характеризують допитуваного як особу, котра сприймає та передає інформацію. Причому слідчим повинні бути встановлені й оцінені особливості розумових здібностей та пам'яті допитуваного. Важливе значення мають вік, стать, світогляд людини, її життєвий досвід, професія. Для вибору тактики допиту слід брати до уваги й рівень розвитку мови допитуваного.

Для отримання від свідка достовірних показань має вагоме значення рівень його інтелектуального розвитку. Саме встановлення слідчим здатності (нездатності, обмеженої здатності) свідка розуміти сутність і значення події кримінального правопорушення та його здатності (нездатності, обмеженої здатності) об'єктивно відтворювати її є необхідною умовою для подальшої верифікації показань (Tsilimak, 2019, p. 202).

Особистість допитуваного може бути вивчена ретельніше та заздалегідь, із використанням інформації, отриманої в ході допиту інших учасників процесу, а також на підставі даних інших слідчих дій. Проте, в переважній більшості випадків, вивчення особистості допитуваного відбувається під час бесіди, що передуює допиту, а також і в процесі самого допиту. Метод бесіди доповнюється спостереженням за поведінкою допитуваного. У необхідних випадках може призначатися судово-психологічна експертиза для встановлення здатності допитуваного правильно сприймати та відтворювати інформацію.

Вивчення особистості допитуваного слідчим повинно проводитися за заздалегідь розробленим

планом, в якому повинні бути передбачені такі пункти:

- визначення задач вивчення особистості;
- підготовка питань, що підлягають з'ясуванню;
- встановлення конкретних способів, методів і методик вивчення даної особистості;
- шляхи перевірки отриманих результатів.

Вважаємо, що, вивчаючи особистість допитуваного, слідчому доцільно використовувати методи бесіди, спостереження, моделювання, біографічний метод. Розглянемо основні особливості кожного з них.

Найпоширенішим є метод бесіди. Бесіда передбачає взаємний обмін інформацією шляхом розмови неформального характеру. Під час бесіди, що проводиться перед допитом, можна виявити важливі параметри, які характеризують особу допитуваного, наприклад, інтелектуальний, культурний, професійний рівень розвитку, темперамент, стан психіки. Деякі мовні особливості людини можуть вказувати на наявність у неї психічних хвороб або особливих психічних станів.

Криміналістичне спостереження є одним із найпоширеніших методів кримінального судочинства. Під час бесіди або в процесі допиту слідчий, сприймаючи обсяг інформації, спостерігає за поведінкою, манерами та реакціями допитуваного. Однак слід враховувати, що даний метод дуже відрізняється від звичайного і має специфічні особливості. Так, у процесі криміналістичного спостереження необхідно виявляти як негативні, так і позитивні моменти поведінки. Для об'єктивної оцінки слід конкретно формулювати результати спостереження і до їх оцінки залучати відповідних фахівців, а також ставити під сумнів елементи, які демонструються навмисне, оскільки вони можуть врешті-решт виявитися помилковою демонстрацією, симуляцією або інсценуванням.

Метод криміналістичного спостереження простий у застосуванні, доступний, економічний, переважно досить інформативний, хоча для конкретних висновків вимагає вдосталь часу. Тому доцільність його застосування для збору інформації очевидна.

Ще одним методом вивчення особистості є криміналістичне моделювання – процес побудови, вивчення та використання моделей пізнаваних об'єктів. Ефективність допиту в процесі підготовки багато в чому підвищується завдяки використанню методу перспективного ситуаційного моделювання. Враховуючи особливості особи та конкретних обставин розслідуваної кримінальної справи, слідчий може заздалегідь змодельовати можливі ситуації допиту. У ряді інших ситуацій аналіз особистості допитуваного допоможе виявити його позитивні якості, стимуляція яких слідчим сприятиме отриманню необхідної інформації на допиті.

Біографічний метод дає можливість проаналізувати життя та діяльність конкретної людини в певній хронологічній послідовності з урахуванням

визначення психологічної обумовленості мотивів поведінки.

Джерелами відомостей біографічного характеру є, як правило, розповіді самого допитуваного про різні періоди його життя або ж дані, отримані від його рідних, знайомих, колег. Також може бути проаналізована й особиста кореспонденція, матеріали кримінальних справ, якщо допитуваний раніше притягувався до відповідальності.

Можливе й опосередковане вивчення особистості, яке буває, як правило, на початковому етапі розслідування. Причому слідчий знайомиться з особистісними особливостями потенційних допитуваних на підставі аналізу зібраних документів та іншої інформації, використовуючи широко відомий в криміналістиці метод узагальнення незалежних характеристик. В узагальненій оцінці певною мірою нівелюються можливі суб'єктивні відхилення, що забезпечує достатню об'єктивність отриманих результатів.

Одним із достовірних методів вивчення особистості в кримінальному судочинстві може виступати проведення відповідних експертиз. На думку дослідників, судово-медична експертиза стану здоров'я та судово-психологічна експертиза можуть надати повнішу інформацію щодо окремих характеристик особистості.

Після попереднього дослідження особистості допитуваної особи, важливим фактором успішного допиту є формування психологічного контакту між учасниками цієї слідчої дії.

Складність допиту полягає в тому, що він є суворо регламентованою кримінально-процесуальними нормами форму спілкування, яка завжди має вимушений характер і зумовлена необхідністю. Така ситуація виключає психологічну близькість людей, «викликає» додаткові комунікативні перешкоди, що в окремих випадках сприяє приховуванню істини у справі (Tsybenko, 2018, p. 209).

Успіх допиту багато в чому залежить від того, наскільки повно будуть враховані та використані особливості особистості допитуваного: його психіка, культурний і загальноосвітній рівень, професія, погляди, громадська активність тощо.

Однак не всі слідчі можуть домогтися встановлення контакту з допитуваним. Психологічному контакту сприяють комунікабельність слідчого, тобто його здатність викликати прихильність до себе людей, вміння з урахуванням індивідуальних особливостей допитуваного (віку, характеру, інтересів, психічного стану, ставлення до справи тощо) знаходити правильний тон у спілкуванні, пробуджувати зацікавленість до дачі правдивих показань. Встановлюючи психологічний контакт, важливого значення набувають доброзичливість, коректність слідчого, його об'єктивність, неупередженість, готовність уважно вислухати допитуваного, вміння зняти напругу в спілкуванні.

Виникнення психологічного контакту сприяє отриманню повних й об'єктивних показань, які мають значення для встановлення істини у справі. Психологічний контакт є обов'язковим елементом успішного міжособистісного спілкування сторін, що взаємодіють: слідчого і допитуваного, незалежно від процесуального положення останнього, і є результатом міцно усталеного стану взаєморозуміння, довіри та ділової активності, в процесі якого допитуваний готовий повідомити слідчому необхідні дані, а слідчий – їх зафіксувати для ефективного використання надалі.

Налагодження тісних зв'язків між слідчим і допитуваним будується, з одного боку, на нормах кримінально-процесуального законодавства, а з іншого – на наукових положеннях криміналістики, судової психології, логіки (Lukashevich, 1989, p. 40). У криміналістичній та судово-психологічній літературі питання, пов'язане з визначенням поняття й змісту психологічного контакту при допиті, є дискусійним.

Психологічний контакт розглядається сучасною наукою як поетапний психологічний процес із певними особливостями прояву на кожному з етапів.

Зміст психологічного контакту вченими-криміналістами визначається по-різному: по-перше, як умова, прийом, стадія слідчої дії, по-друге, як стан слідчого й учасника слідчої дії.

В. Баранчук (Baranchuk, 2009) у дисертації «Система тактичних прийомів установлення психологічного контакту при допиті» визначає психологічний контакт під час допиту як ситуаційно зумовлений двосторонній (багатосторонній) взаємозв'язок між особами, що беруть участь у проведенні слідчих (розшукових) та судових дій, утворений за допомогою психологічного механізму скерованого впливу на підставі сприятливої психологічної атмосфери спілкування, що має на меті досягнення взаєморозуміння, подолання негативного психологічного відношення та змінення обраної позиції в сторону узгодженості.

Отже, психологічний контакт можна розглядати як тактичну операцію, яка об'єднує сукупність тактичних прийомів, спрямованих на вирішення серії завдань при здійсненні допиту. А. В. Дулов визначає психологічний контакт як «...цілеспрямовану, плановану діяльність по створенню умов, що забезпечують розвиток спілкування в потрібному напрямку й досягнення його цілей» (Dulov, 1975, p. 107) і вказує на необхідність врахування психічних явищ, які закономірно розвиваються у людини перед початком спілкування. Виявлення цих закономірностей поведінки, характерних для конкретної людини, є однією з головних задач слідчого при підготовці до слідчої дії. З одного боку, психологічний контакт дозволяє раціоналізувати режим спілкування, з іншого – психологічний контакт обумовлює оптимізацію інших слідчих дій

за участю особи, з якою слідчий на допиті раніше сформував стабільний психологічний контакт.

На даний момент серед науковців не існує єдиної концепції щодо етапів його встановлення. У криміналістиці розроблені тактичні прийоми встановлення психологічного контакту, які носять найбільш загальний характер.

В. Г. Лукашевич пропонує дев'ять способів встановлення психологічного контакту на допиті:

- створення належного оточення при допиті;
- допит наодинці;
- коректна поведінка слідчого як представника держави, що виконує важливі суспільні функції;
- демонстрація доброзичливості, неупередженого ставлення до допитуваного, які породжують інтерес до слідчого як партнера по спілкуванню;
- демонстрація вміння вислухати до кінця, не підвищувати тон;
- проведення попередньої бесіди на абстрактну тему;
- звернення до логічного мислення;
- роз'яснення цілей і завдань допиту;
- створення оточення, що спонукає до зацікавленості в результатах допиту (Lukashevich, 1989, p. 259).

Вибір конкретних тактичних прийомів має здійснюватись на підставі з'ясування основної мети встановлення психологічного контакту та додаткових завдань.

Наукова новизна

Наукова новизна роботи вбачається в аргументованому формулюванні необхідності зміни концептуального підходу до такої слідчої дії, як

допит у вітчизняній криміналістиці. Запропоновано адаптування та подальша розробка західних «розслідувальних» методик допитування, які використовуються для всебічного збору інформації про подію (злочин), а не на для отримання зізнання та підтвердження версії, яку слідчий вважає істиною.

Висновки

Отже, на нашу думку, для отримання всебічної та неспотвореної інформації під час проведення допиту на стадії досудового розслідування слідчим необхідно не лише здійснити концептуальний перехід до процесуального інтерв'ю, але й активно використовувати в роботі тактичні засоби, розроблені у сфері соціальної психології.

Вважаємо, що продуктивність і темпи впровадження зазначених заходів у вітчизняну криміналістичну практику, залежатимуть від двох основних факторів:

- постійного підвищення кваліфікації слідчих в аспектах тактики та психології допиту, шляхом проведення тренінгів, курсів, консультацій тощо;
- законодавчої формалізації використання процесуального інтерв'ю під час досудового розслідування.

Комплексний та всебічний підхід до питань реформування методики проведення допиту на державному рівні, зокрема із залученням міжнародних спеціалістів, надасть українським фахівцям можливість підвищити якість роботи.

REFERENCES

- Baranchuk, V.V. (2009). Poniattia ta oznaky psykhologichnoho kontaktu v protsesi dopytu [Concepts and signs of psychological contact during interrogation]. *Zbirnyk naukovykh prats, Collection of scientific works*, 17, 326-332 [in Ukrainian].
- Baranchuk, V.V. (2018). Systema taktychnykh pryimov ustanovlennia psykhologichnoho kontaktu pry dopyti [System of tactical methods of establishing psychological contact during interrogation]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Bull, R., & Soukara, S. (2010). Four studies of what really happens in police interviews. G.D. Lassiter, C.A. Meissner (Eds.). *Police interrogations and false confessions: Current research, practice, and policy recommendations*, 81-95. Washington; DC; USA: American Psychological Association. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315169910-13>.
- Davydenko, V. (2019). Taktyka vykryttia nepravdyvykh pokazan pry rozsliduvanni ekonomichnykh zlochyniv [The tactic of exposing false testimony in the investigation of economic crimes]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo, Foreign trade: economics, finance, law*, 1, 45-57. doi: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(102\)05](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(102)05). [in Ukrainian]
- Dixon, D. (2010). Questioning suspects: A comparative perspective. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26, 426-440. doi: <https://doi.org/10.1177/1043986210377107>.
- Dudko, O. (2019). Pomylyky advokata pid chas provedennia dopytu na stadii dosudovoho rozsliduvannia. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, Entrepreneurship, Economy and Law*, 10, 173-178. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.29> [in Ukrainian]
- Dulov, A.V. (1975). *Sudebnaia psikhologiya [Forensic Psychology]* (2nd ed., rev.). Minsk: Vysheishaia shk. [in Russian].
- Glazyrin, F.V. (1973). *Izuchenie lichnosti obviniaemogo i taktyka sledstvennykh deistvii [Study of the identity of the accused and tactics of investigative actions]*. Sverdlovsk: Iurid. in-t [in Russian].
- Kelly, C.E., Miller, J.C., Redlich, A.D., & Kleinman, S.M. (2013). A taxonomy of interrogation methods. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19, 165-178. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0030310>.
- Leo, R.A. (1996). Inside the interrogation room. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 86, 266-303. doi: <https://doi.org/10.2307/1144028>.

- Lukashevich, V.G. (1989). *Taktika obshcheniia sledovatelya s uchastnikami otдельnykh sledstvennykh deistvii (dopros, ochnaia stavka, prediavlenie dlia opoznaniia, proverka pokazanii na meste)* [Communication tactics of the investigator with participants in individual investigative actions (interrogation, confrontation, presentation for identification, verification of evidence on the spot)]. Kiev: NI i RIO KVSh MVD SSSR [in Russian].
- Mendes, Kh.E. (2016). *Promeznotochnyi doklad Spetsialnogo dokladchika po voprosu o pytkakh i drugih znestokikh, beschelovechnykh ili uniznaiushchikh dostoinstvo vidakh obrashcheniia i nakazaniia* [Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment]. Retrieved from <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/250/33/PDF/N1625033.pdf?OpenElement> [in Russian].
- Polstovalov, O.V. (2009). *Sovremennye problemy kriminalisticheskoi taktiki* [Modern problems of forensic tactics]. Moscow: Iurlitinform [in Russian].
- Ponomarenkov, V.A. (2008). *Etnosotsialnaia determinatsiia ugovovno-protsessualnogo dokazyvaniia* [Ethnosocial determination of criminal procedural evidence]. Doctor's thesis. Vladimir [in Russian].
- Porubov, N.I. (1973). *Dopros v sovetskom ugovovnom protsesse* [Interrogation in the Soviet criminal trial] (2nd ed., rev.). Minsk: Vysheishaia shk. [in Russian].
- Porubov, N.I. (1998). *Taktika doprosa na predvaritel'nom sledstvii* [Pre-trial interrogation tactics]. Moscow: BEK [in Russian].
- Salteviskyi, M.V. (2005). *Kryminalistyka (u suchasnomu vykladi)* [Forensic science (today)]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
- Shepitko, V.Yu. (2001). *Dovidnyk slidchoho* [Investigator's Handbook]. Kyiv: InYure [in Ukrainian].
- Shepitko, V.Yu. (2007). *Kryminalistychna taktyka (systemno-strukturnyi analiz)* [Forensic tactics (system-structural analysis)]. Kharkiv: Kharkiv yuryd. [in Ukrainian].
- Soukara, S., Bull, R., Vrij, A., Turner, M., & Cherryman, J. (2009). What really happens in police interviews of suspects? *Tactics and confessions. Psychology, Crime & Law*, 15, 493-506. doi: <https://doi.org/10.1080/10683160802201827>.
- Tsil'mak, O.M. (2019). Osnovni zavdannia slidchoho dlia veryfikatsii pokazan svodka [The primary investigator's tasks for testimonies verification]. *Mizhvidomchyi Naukovo-metodychnyi zbirnyk «Kryminalistyka i sudova ekspertyza», Interdepartmental scientific-practical collection «Criminalistics and Forensics»*, 64, 200-209. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.17>. [in Ukrainian].
- Tsybenko, O.S. (2018). Osoblyvosti dopytu pidozriuvanoho pry rozsliduvanni nezakonnoho zavolodinnia avtomobilem, uchynenoho iz podolanniam system zakhystu [Features of the interrogation of the suspect in the investigation of the illegal capture of a car made with overcoming protection systems]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 1, 208-212. doi: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2018-1-208-212> [in Ukrainian].
- Walsh, D., Oxburgh, G., Redlich, A., & Myklebust, T. (Eds.). (2016). Interview and interrogations of suspects: Obtaining the truth, not just confessions. *International developments and practices in investigative interviewing and interrogation*, 2, 267-270. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315769677>.
- Zorin, G.A. (2001). *Rukovodstvo po taktike doprosa* [Interrogation Tactics Guide]. Moscow: Iurlitinform [in Russian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Баранчук В. В. Поняття та ознаки психологічного контакту в процесі допиту. *Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 17. С. 326–332.
- Баранчук В. В. Система тактичних прийомів установлення психологічного контакту при допиті : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.
- Bull R., Soukara S. Four studies of what really happens in police interviews / in G. D. Lassiter, C. A. Meissner (Eds.). *Police interrogations and false confessions: Current research, practice, and policy recommendations*. Washington ; DC ; USA : American Psychological Association, 2010. P. 81–95.
- Давиденко В. Тактика викриття неправдивих показань при розслідуванні економічних злочинів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 1. С. 45–57. doi: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019\(102\)05](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2019(102)05).
- Dixon D. Questioning suspects: A comparative perspective. *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 2010. No. 26. P. 426–440.
- Дудко, О. Помилки адвоката під час проведення допиту на стадії досудового розслідування. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 173-178. doi: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.10.29>.
- Дулов А. В. Судебная психология : учеб. пособие. 2-е изд. испр. и доп. Минск : Вышэйшая шк., 1975. 464 с.
- Глазырин Ф. В. Изучение личности обвиняемого и тактика следственных действий : учеб. пособие. Свердловск : Юрид. ин-т, 1973. 178 с.
- Kelly C. E., Miller J. C., Redlich A. D., Kleinman S. M. A taxonomy of interrogation methods. *Psychology, Public Policy, and Law*. 2013. No. 19. P. 165–178.
- Leo R. A. Inside the interrogation room. *Journal of Criminal Law & Criminology*. 1996. No. 86. P. 266–303.
- Лукашевич В. Г. Тактика общения следователя с участниками отдельных следственных действий (допрос, очная ставка, предъявление для опознания, проверка показаний на месте). Киев : НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1989. 88 с.
- Мендес Х. Э. Промежуточный доклад Специального докладчика по вопросу о пытках и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видах обращения и наказания. 2016. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/250/33/PDF/N1625033.pdf?OpenElement>.
- Полстовалов О. В. Современные проблемы криминалистической тактики. М. : Юрлитинформ, 2009. 376 с.

- Пономаренков В. А. Этносоциальная детерминация уголовно-процессуального доказывания : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Владимир, 2008. 325 с.
- Порубов Н. И. Допрос в советском уголовном процессе. 2-е изд., перераб. и доп. Минск : Вышэйш. шк., 1973. 368 с.
- Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии. М. : БЕК, 1998. 208 с.
- Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
- Шепітько В. Ю. Довідник слідчого. Київ : Ін Юре, 2001. 208 с.
- Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юрид., 2007. 432 с.
- Soukara S., Bull R., Vrij A., Turner M., Cherryman J. What really happens in police interviews of suspects? *Tactics and confessions. Psychology, Crime & Law*. 2009. No. 15. P. 493–506.
- Цільмак О. М. Основні завдання слідчого для верифікації показань свідка. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. № 64. С. 200-209. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2019.64.17>.
- Цибенко О.С. Особливості допиту підозрюваного при розслідуванні незаконного заволодіння автомобілем, учиненого із подоланням систем захисту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 208-212. doi: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2018-1-208-212>.
- Interview and interrogations of suspects: Obtaining the truth, not just confessions / in D. Walsh, G. Oxburgh, A. Redlich, T. Myklebust (Eds.). *International developments and practices in investigative interviewing and interrogation*. 2016. Vol. 2. P. 267–270.
- Зорин Г. А. Руководство по тактике допроса : учеб.-практ. пособие. М. : Юрлитинформ, 2001. 320 с.

Стаття надійшла до редколегії 12.03.2019

Braverman S. – Researcher of the Department of Law Psychology of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6118-2483>

Analysis of Modern Approaches to Increasing the Efficiency of Interrogation during the Pre-Trial Investigation

The first **purpose** of the article is to show the current state of the scientific development of such investigative action as «interrogation». The article describes the changes of personal perception of «interrogation» in the world practice, under the great influence of new researches in the field of legal psychology, concerned the main disadvantages of the coercive methods of interrogation, and that is the second aim of the article. In addition, the third aim of the article is to conduct the research about the benefits of implementation interrogational methods in to the practices of law enforcement agencies in Ukraine and abroad.

Methodology. Both general scientific and special research methods were used to prepare this work. There are historical, comparative, formal-logical, system-structural and functional methods worth to be highlighted separately. The main provisions and conclusions of the article are based on the scientific publications researches, legal literature and legislation analysis, unique investigative experience of the author. The **scientific novelty** of the research is to substantiate the demand for new approaches of conducting interrogations in domestic criminal practice. The author of the article proposes to adopt the experience of leading European countries in the field of procedural interviewing by the method of P.E.A.C.E. The author sees the need for further researches in this area, because the results of this will improve the investigative efficiency of law-enforcement bodies in Ukraine. It will also improve public confidence in the law enforcement system, and will provide fullest procedural protection of interviewee's rights and freedoms. **Conclusions.** The results of the research indicate the following: 1) It is very important to study carefully the identity of the interviewee for objective and impartial evidence; 2) The author considers that methods of conversation, observation, modeling and biographical method are the most expedient methods to conduct forensic investigation of personality; 3) Establishing the psychological contact with person is main stipulation for forming effective communication between the investigator and the interviewee. It is possible to achieve the purpose of the interrogation during such kind of communication more effectively. The author believes that additional courses should be introduced in the law enforcement education system of Ukraine in order to increase the effectiveness of pre-trial investigation, in which investigators could be provided by systematic and up to date information about the benefits of informative interrogation methods (interviews), like the PEACE method.

Keywords: interrogation; investigative interviewing; personality; personality research; psychological contact; interrogation tactic.